

EPEREU
Epereu tō Neneryme sero
Hebreus
Ekarotopo

Sero pape tymerose Jezu enetupuhnanō neneryme, juteume tonuruse aexityamo. Toto rohmanohpōko imehnō kynexine, Jezu rumekatohme eya xine eramatohme ropa pake toetopōpyrykō sã toto ehtohme ropa repe.

Yrome Ritonōpo omipona exiketō akorehmary se sero pape merohpō kynexine tãkye toto ehtohme Jezu maro toetohkō poko. Jezu Kyrixtu tonehpose Ritonōpo a sero nono pona tōmiry kurã ekarotohme kyya xine, imehxo toetoh enepotohme kyya xine Tumūkuru ae. Kyrixtu imehxo mana Ritonōpo nenyohityã motye, urutō kō motye, Moeze motye Jozue maro. Jūme Oturuketyme Imehxo mana, aosekarotopōpyry tynekaroryme imehxo roropa mana ahno rypyry korokatohme. Jezu Kyrixtu enetuputyryke kyya xine typynanohse sytatose jūme rahkene.

Epereu 11 ekarōko Ritonōpo enetupuhnanō anamonohpyra ehtopōpyry poko Ritonōpo enetuputyry poko toetuarimarykohtao ro, totapase ahtao ro. Naeroro mokaro sã: “Oesēkōme Jezu enetuputyry poko oya xine onurumekara ehtoko oetuarimarykohtao ro,” āko mana.

Sero pape ao

Jezu Kyrixtu, Ritonōpo kurano *1.1-3*
 Ritonōpo nenyohityã motye *1.4–2.18*

Imehxo mana Moeze motye 3.1–4.13
 Oturukety, rewita tō motye 4.14–7.28
 Tōmiry etapotoh mā imehxo 8.1–9.22
 Kyrixtu osekarotopōpyry tynekaroryme imehxo
 9.23–10.39
 Ritonōpo enetupuhnanomo 11.1-40
 Orēpyra Jezu enetuputyry 12.1-11
 Tuaro ehtoh te, enaroximatoh 12.12-29
 Ritonōpo zamaro ehtoh; oturutoh Ritonōpo a
 13.1-25

Ritonōpo mūkuru poko

¹ Pake Ritonōpo kynoturune kytamurukomo a urutō kō ae. Tuhke rokē kynoturune. Urutō kō osetupuhthoh ae kynoturune. Aosenehtohkō ae roropa kynoturune eya xine.

² Morarame pake hkopyra kynoturune ropa Ritonōpo kyaa xine Tumūkuru ae. Ynororo a sero nono tōkehko tyripose eya aporo, sero pōkō emero. Mame tymenekase ynororo Ritonōpo a emero esēme ehtohme, sero nono pōkō esēme, kapuaōkō esēme roropa, enara ehtohme.

³ Ime aexiry saerehkane sã mana. Ritonōpo ime exiry saaro ime aexiry mana ipunaka. Mame Ritonōpo ime exiry enepōko mana sero pōkomo a. Tyjamitunuru ke tynyrityã onenahkapopyra mana. Morarame sero pōkō rypyry korokaxīpo kŷporohne kapu ao, tuisamehxo, Ritonōpo maro. Emero esēme Ritonōpo mana.

Tynenyohityã motye Ritonōpo mūkuru ehtoh poko sero

⁴ Tynenyohityã motye kuhse Tumūkuru tyrise eya. Esety roropa Ritonōpo mūkurume, Tummy wino

tapoise eya. Mokyro esety Ritonõpo nenyoyhtyã esety motye mana.

⁵ Tumũkuru a ynara tykase Ritonõpo:

“Umũkurume mase.

Seroae omyme osekarõko ase,”

tykase Ritonõpo Tumũkuru a. Yrome tynenyoyhtyamo a morara kara kynekurehne. Ynara tykase roropa Tumũkuru poko:

“Jũme ase, umũkurume mana,”

tykase Ritonõpo Jesu poko. Yrome morara kara kynekurehne tynenyoyhtyã poko.

⁶ Ynara roropa tykase Ritonõpo Tumũkuru tooehse ahtao sero nono pona:

“Ynenyoyhtyã emero kure Umũkuru rĩko mana.

‘Kure mase, tuisa imehxo,’

ãko toh mana eya,”

tykase Ritonõpo.

⁷ Yrome ynara tykase tynenyoyhtyã poko:

“Tyryrykane sã ynenyoyhtyã rĩko ase axĩ toto yto-tohme.

Apoto sã roropa ynamoto tõ ripõko ase orẽpyra toto ehtohme,”

tykase.

⁸ Yrome Tumũkuru poko ynara tymeropose Ritonõpo a:

“Ritonõpome mase.

Tuisame oehtoh exikehpyra mana jũme.

Zae oexiryke ipunaka tuisa kurãme mase.

⁹ Zae ehtoh se mase te, zae pyra ehtoh se pyra roropa mase ipunaka.

Morara exiryke kymenekase,

tãkye ipunaka oehtohme

imehxo oehtohme roropa,

imehnõ motye kuhse oehtohme,”
tykase Ritonõpo Tumũkuru a.

¹⁰ Ynara tykase roropa ynororo eya:
“Oya sero nono tyrise apitoryme.

Kapu roropa tyrise oya, oemary ke, Ritonõpome
oexiryke.

¹¹ Enahnõko mã onyrytyã repe.

Yrome omoro orihpỹme mase jumãme.

Xihpyryme onyrytyã mã exĩko repe upo xityã
samo.

¹² Upo sã toto amẽnõko ropa mase,
toto myakãmatohme.

Yrome omoro mase etyorõmara.

Tamuhpõme exipyra mase roropa,”
tykase Ritonõpo Tumũkuru a.

¹³ Ynara tykase roropa Ritonõpo Tumũkuru a:
“Oporohko tãna. Tuisamehxo mexino ymaro.

Ozehnotokõ poremãkapõko ase,
opoetoryme toto rĩko ase roropa,”

tykase Ritonõpo eya. Yrome morara kara kynex-
ine tynenyohyamo a.

¹⁴ Naeroro oturuxi Ritonõpo nenyohyã poko.
Kapu ae inenyohyã mokaro. Tupũke pyra rokẽ
mã toto. Toto aropõko Ritonõpo mana tarõkõ ako-
rehmatohme. Tynypynanohtyã akorehmase toto
aropõko mana.

2

Kypynanohtokõ kurã poko

¹ Morara exiryke otato sehtone omi kurã totase
kyya xine ahtao. Tomeseke sehtone aomipona
exikehpyra kuehtokõme.

² Ritonõpo nenyoytyã omihpyry zae kynexine. Zae ehtoh poko tutuarõtanohpose imehnomo. Toto omihpyry omipona pyra exiketõ tuãnohse toto iirypyrykõ epehpyryme.

³ Yrome Kuesëkõ Jezu omiry mokaro omihpyry motye kuhse mana. Otato pyra kuahtao xine kuãnohtorỹko mana, ekurehpyra mana. Osemazuhme kypynanohtohkõ poko tyya kynoturune. Morarame etananõ roropa kutuarõtanohpotone zae aehtoh poko.

⁴ Ritonõpo roropa zae toehtoh poko kutuarõtanohpotone tyjमितunuru eneporyke, kurãkõkara kurãkary poko, enara. Typoetory tõ tyjamihtanohpose Tuzenu a tyotyorõ waro toto ehtohme orẽpyra toto ehtohme imehnõ Jezu poetory akorehmatohme emero porehme. Ise toehtopõpyry ae ro tyjamihtanohpose toto eya.

Kyrixtu enurutopõpyry ahnome kypynanohnekõme

⁵ Sero nono tyrisenã tyrise ropa ahtao, sero põkõ esẽme tynenyoytyã onyripyra Ritonõpo exiko mana. Moro poko ourutorỹko ynanase sero-maroro.

⁶ Mãpyra ynara tymerose imepyny a Ritonõpo omiryne:

“Otyme kure yna, ahnome rokẽ ynanase?

Yrome yna poko osenetupuhnõko mase.

Orihketõme ynanase,
yrome yna pyno ro mase.

⁷ Tyrise ynanase oya onenyoytyã

ime exiry sã pyra aporo;

tuisamehxo tyrise roropa ynanase oya,
onyrityã esẽme.

⁸ Ajamitunuru poe emero esēme tyrise ynanase oya,”

me tymerose imepyny a Ritonõpo omiryne. Naeroro, emero esēme karyke, emero esēme tohse toh mā repe. Yrome ahno enēko sytatose emero esēme pyra ro.

⁹ Yrome Jezu poko enetupuhnõko sytatose. Axītao rokē tuisame hkopyra tohse ynororo Ritonõpo nenyohyā poetoryme samo. Mame Ritonõpo omi poe toorihse ynororo kymyakākōme, orihpyra kuehtohkōme, kypyno xine Ritonõpo exiryke. Mame toorihse exiryke tuisamehxo Jezu tyrise ropa Ritonõpo a. Emero esēme tyrise eya.

¹⁰ Tuaro Ritonõpo kynexine Tumūkuru tuarimapory poko. Ynara tykase ynororo Tumūkuru poko: “Toetuarimaryke iirypyrymākō kurākary waro exīko mana,” tykase. Emero ritōme ynororo. Tynyrytyā onenahkapopyra roropa mana. Tuhkākō eahmary se ynororo, tyya toto ytotohme typoenōme toto ehtohme, tymaro tuisame toto ehtohme.

¹¹ Kuesemazupurukōme toexiryke kukurākatorỹko mana, kyyrypyrykō korokāko roropa mana, Kumykōme roropa Jū ehtohme. Naeroro ihximyra mana tyekyryme kuehtohkō poko.

¹² Ynara tykase ynororo Tummy a:
 “Papa onyrihpyry poko jakorõ tō zurūko ase.
 Opoko eremiāko ase, kure oekarōko ase opoetory
 tō maro tōximōse yna ahtao,”
 tykase.

¹³ Ynara tykase roropa ynororo: “Ritonõpo, oenepuhñõko ase,” tykase. “Taro ase ypoenõ maro,

moxiã onekarotyã ya,” tykase Jezu.

¹⁴ “Ypoenõ moxiamo,” kynako Jezu kypoko xine. Ahnome kuexirykõke kysã xine Jezu toehse, ahnome, tupũke, tumunure roropa, enara. Ahnome toehse ynororo toorihtohme, toorikyry ke joroko tamuru enahkatohme, kuorikyrykõ esẽme sã joroko tamuru exiryke.

¹⁵ Kuorikyrykõ zuno kuexirykõke tymyhse sã sexiatoše. Joroko tamuru namotome sexiatoše. Yrome joroko tamuru enahkaryke tyya tymyh-pokase ropa sã sytatoše eya.

¹⁶ Zuario sytatoše. Ahnome toehse Jezu tyneny-ohtyã akorehmatohme pyra tyya. Ynara tymerose Ritonõpo omiryne sero poko: “Tooehse ynororo Aparão pakomotyã akorehmatohme rokẽ tyya,” me tymerose Ritonõpo omiryne.

¹⁷ Morara exiryke tupũke exiketyme toehse ynororo, takorõ tõ samo, kymarokõ samo. Kysã xine toehse ynororo zae tõturutohme kypoko xine Ritonõpo a, kypynanohnekõme roropa toehtohme. Ritonõpo omipona toexiryke kyyrypyrykõ korokãko mana kyyrypyrykõ topehmase exiryke tyya.

¹⁸ Tukahse ynororo joroko tamuru a iiryryryme tyritohme repe. Toetuarimase roropa ynororo. Naeroro kuakorehmarykõ waro mana tukahse kuahtao xine joroko tamuru a.

3

Jezu poko Moeze poko roropa

¹ Wekyry tõme matose. Jezu akorõ tõme sytatoše, toahmase Ritonõpo a kuexirykõke ipoetoryme kuehtohkõme. Osenetupuhtoko Kuesẽkõ Jezu

poko. Tonehpose ynororo Ritonõpo a tymaro oturuketõ tuisaryme aehtohme, kypoko xine aoturutohme Tummy a, tonetupuhtohkõ poko. Ihximyra sytatose roropa Kuesëkõme Jezu ekarory poko.

² Tymoise Ritonõpo Jezu a kynexine. Tymenekahpõ omipona kynexine, Moeze sã toerohtoh poko. Moeze a roropa tymoise Ritonõpo toerohtoh poko, Ritonõpo poetory tõ poko, Izyraeu tõ poko.

³ Yrome Jezu Moeze motye kuhse kynexine, tuisamehxo. Tapyi amone eneryhtao kyya xine: “To! Emese kure mase. Tapyi rine nymyry mase,” ãko sytatose eya. Yrome tapyi a morara kara sytatose. Moro saaro Moeze motye kuhse Jezu mana.

⁴ Mame tapyi rinanõme sytatose. Tuhke tapyi rihpõ nae. Yrome Ritonõpo emero ritõme kuhse mana. Emero tyrise sytatose Ritonõpo a.

⁵ Moeze a Ritonõpo tymoise kynexine ipoetory tõ eraseme sã rokene. Ritonõpo namotome kynexine. Urutõme roropa kynexine Ritonõpo poe. Ritonõpo nekarory poko imeĩpo tõturuse ynororo.

⁶ Yrome Kyrixtu a Ritonõpo tymoise kuhse, Moeze motye kuhse. Tummy omipona kynexine tapyi esë nymyry samo, Ritonõpo mükurume exiryke. Mame Ritonõpo poenõme sytatose oserehpyra kuahtao xine, Kuesëkõ onenetupuhkehpyra kuahtao xine te, penekehpyra kuahtao xine Kuesëkõ eraximary poko, enara. Imehnõ motye kuhse Jezu exiryke onenetupuhkehpyra sehtone.

Ritonõpo poetory tõ oserematoh poko sero

⁷ Ynara ãko Ritonõpo Zuzenu:
“Seroae Ritonõpo omiry etaryhtao oya xine,

⁸ otato ehtoko. Ekurehpyra ehtoko.

Pake atamurukō ehtopōpyry sã pyra ehtoko ahno esao pyra toto ahtao.

Ynara tykase toto: ‘Ritonōpo se pyra sytatose Kuesēkōme.

Aomipona pyra sehtone.

Kuãnohpyra xine mana,’ tykase toto.

Onymoipyra toh kynexine.

Tosēkō tukupse eya xine.

⁹ Moroto atamurukō jukuhne toto, tyehno xine jehtohme.

Yjमितunuru tonese tyya xine ahtao ro jukuhne toto.

¹⁰ Morara exiryke 40me jeimamyry mokaro zehno toehse ywy.

Ynara akene: ‘Azahkuru rokē mokaro osenepuhnōko mana.

Jomipona pyra ekurehnōko mã toto,’ akene toto poko.

¹¹ Toto zehno exine.

Naeroro ynara akene:

‘Jesaka omōpyra ekurehnōko mokaro mana.

Jūme omōpyra mã toto jesaka ymaro oserematoh taka,’ akene,”

tykase Ritonōpo Zuzenu.

¹² Wekyry tomo, tomeseke ehtoko oorypyrykō poko oexirykōino okurohtao xine Kuesēkō onenetupuhkehpyra oehtohkōme, Ritonōpo onurumekara roropa oehtohkōme. Jūme orihpŷme Ritonōpo mana.

¹³ Yrome Ritonōpo omipona oehtohkōme atakorehmatoko kokoro rokene. “Taroino jomipona

ehtoko,” karyhtao Ritonõpo a kyya xine atakorehmatoko, toiro Jezu poetory osenekunopyryino tyyrypyry poko.

¹⁴ Kyrixtu maro oxiekyryme sytatose. Osepeme roropa imaro sytatose Ritonõpo onenetupuhkepyra kuahtao xine, apitoryme Jezu enetupuh-topõpyry saaro kyya xine ipoetoryme toehse kuahtao xine.

¹⁵ Ritonõpo omiry ynara tymerose:
“Seroae Ritonõpo omiry etaryhtao oya xine otato ehtoko.

Ekurehpyra ehtoko.

Pake atamurukõ ehtopõpyry sã pyra ehtoko.

Ahno esao pyra tahtao xine
onymoipyra toh kynexine,”
me tymerose.

¹⁶ Onokãkõ Ritonõpo omiry etaxiõpo otato pyra toehse? Onokãkõ onymoipyra toehse roropa? Arypyra. Ejitu poe Moeze narotyamo, Moeze ekahmahpõkomo emero.

¹⁷ Onokãkomo a Ritonõpo zetũ tanỹse 40me jeimamyry? Arypyra. Iirypyrymãkomo a jetũ tanỹse. Naeroro toorihse toto ona po, ahno esao pyra.

¹⁸ Morarame ynara tykase Ritonõpo: “Jũme ytopyra mã toto ynekarohpyry pona. Oserematoh taka ytopyra ekurehnõko mã toto,” tykase. Onokãkõ poko morara tykase nae? Arypyra. Ty-moipyra aehtyã poko morara tykase, tõmipona pyra toto exiryke.

¹⁹ Naeroro ynara enetupuhnõko sytatose, Ritonõpo nekarohpyry pona ytopyra tokurehse toto onenetupuhpyra tokurehse toexirykõke.

4

¹ Zae ro Ritonõpo omihpyry mana kyya xine. “Oesëkõme jenetuputyryhtao oya xine omõnõko matose jesaka, ymaro oseremãko matose,” katopõpyry zae mana. Naeroro tomeseke sehtone, ekurehpyra kuehtohkõme, ynara kara Ritonõpo ehtohme kypoko xine: “Mose omõpyra mana jesaka. Ymaro oseremara mana, ekurehnõko,” kara Ritonõpo ehtohme kypoko xine.

² Moro omi kurã totase kyya xine, mokaro pakatokõ saaro. Totase eya xine repe. Yrome otato pyra toh toehse onenetupuhpyra toexirykõke.

³ Yrome kymarokomo, enetupuhnanõme kuexirykõke, Ritonõpo maro exiko sytatose. Imaro oseremãko sytatose, aomihpyry ae ro. Ynara tymerose Ritonõpo omiryyme aomipona pyra exiketõ poko:

“Toto zehno exine.

Naeroro ynara akene,

jesaka omõpyra ekurehnõko mã toto.

Jũme ytopyry mã toto moro pata pona.

Ymaro ytopyry mã toto oserematoh taka.”

Morara tymerose Ritonõpo omiryyme pakatokõ poko. Moino ro, sero nono ritopõpyry poe ro, aerohtoh tõtyhkase roropa.

⁴ Mame 7me ãmepyyry poko ynara tymerose Ritonõpo omiryyme: “7me tõmehse ahtao tõtyhkase ynororo tynyriry tõ riry poko, mame tõseremase ynororo,” me tymerose.

⁵ Ynara tymerose roropa moro poko Ritonõpo omiryyme: “Jũme ytopyry mã toto ymaro oserematoh taka,” tykase.

⁶ Osemazuhme aomiry etananomo a aomiry totase repe. Yrome Ritonõpo esaka omõpyra tokurehse toto oserematoh taka, onenetupuhpyra toexirykõke. Yrome imehnõ mã Ritonõpo maro exĩko. Esaka omõnõko toh mana oseremase.

⁷ “Taroino jomipona ehtoko,” tykase Ritonõpo eya xine repe ayatorykohtao ahno esao pyra. Yrome aomipona pyra tokurehse toto. Morara exiryke tuhke jeimamyry taropose ahtao morara tykase ropa Ritonõpo. Ynara tymerose Tawi a Ritonõpo omiryne:

“Taroino jomiry etaryhtao oya xine,
jomipona ehtoko.
Ekurehpyra ehtoko,”
tykase.

⁸ (Otarãme imepỹ ynara ãko mana: “Jozue ekepyry a Ritonõpo poetory tarose Ritonõpo nekarohpyry pona, oserematoh pona,” ãko repe. Yrome zae pyra morara kary.) Ritonõpo esaka nymyry toto anaropyra Jozue kynexine. Ritonõpo oserematoh taka toto anaropyra kynexine. Ritonõpo esaka nymyry tarose toto ahtao eya aoserematohkõme: “Taroino jomipona ehtoko,” kazomopyra Ritonõpo exiry.

⁹ Naeroro Ritonõpo nekarory anapoipyra ro ipoetory tõ mana, oserematoh nae ro exiryke Ritonõpo maro, Ritonõpo oserematopõpyry saaro pake omazüetatomykaponato ae.

¹⁰ Esaka tomõse kuahtao xine kuoserematohkõme Ritonõpo maro, kuerohthõko poko pyra exĩko sytatose, oseremãko sytatose Ritonõpo saaro, erohkehxiõpo Ritonõpo oserematopõpyry saaro.

11 Naeroro ehmaropa Ritonõpo a. Aomipona yronymyryme sehtone imaro kuoserematohkõme.

12 Ritonõpo omiry isene exikety sã kuamoreparatorỹko mana. Emese kure exikety sã roropa zonětyã enetupuhpõko mana. Osetato taerě rato ahtao omõnõko mã etyhyryry pona tõsě worryhtao. Ike tõsě sahsahkãko sytatose roropa, zehpo oseněko ipũ tysahkase ahtao. Moro rato sã Ritonõpo omiry mana. Imotye kuhse mana, osetato taerě exikety motye etaryhtao kyya xine. Kuosenetupuhtohkõ jarao sã exĩko mana kyya xine. Kypenetatohkõ roropa jarao sã exĩko kyya xine. Zonětyã enetupuhpõko Ritonõpo omiry mana, emero zuaro Ritonõpo exiryke.

13 Otoněsaromepyra sytatose kueneypyra xine Ritonõpo ehtohme. Tynyrytyã emero porehme eněko Ritonõpo mana. Kuykuytorykõ eněko mana kuosenetupuhtohkõ roropa eněko mana. Mame imeĩpo Ritonõpo ěpataka ytõko sytatose emero porehme. Toiroro Ritonõpo ěpataka osekarõko sytatose kynyrytyãkõ poko. Naeroro kytamurukõ ehtopõpyry sã pyra sehtone, Ritonõpo onenetupuhpynõ ehtopõpyry sã pyra. Aomipona sehtone ekurehpyra kuehtohkõme kuomomyrykõ poko Ritonõpo esaka.

Ritonõpo maro oturuketõ tuisaryme Jezu ehtohpoko

14 Morarame Jezu Ritonõpo maro oturuketõ tuisaryme mana. Kynonuhne kapu aka, Ritonõpo esaka, kypoko xine oturuse Tumy maro, kuakorehmapose xine. Naeroro onenetupuhkehpyra

sehtone. Imehnõ onurukehpyra sehtone roropa ipoko.

¹⁵ Ritonõpo maro oturuketõ tuisaryme mokyro mana, kuakorehmanekomo. Jamihme pyra kuehtohkõ waro mana ipunaka, kysã xine tukupse toexiryke joroko tamuru a iirypyryme tyritohme repe. Yrome iirypyryme pyra kynexine ipunaka.

¹⁶ Morara exiryke oserehpyra sehtone. Soturutone Ritonõpo maro, kypyno xine exiryke. Kyyrypyrykõ korokãko mana. Kypyno xine toexiryke jamihme kyritorỹko mana, kyyrypyrykõ poko kyrirykõ se joroko tamuru ahtao.

5

¹ Juteu tõ Ritonõpo maro oturuketõ tuisary ahnome rokẽ toh mana, kysã xine. Tymenekase ynaroro oturuketõme Ritonõpo maro imehnõ poko, toto zehno pyra Ritonõpo ehtohme. Naeroro tynekarory etapãko toh mana Ritonõpo a ekarotohme ahno rypyry korokapotohme.

² Ahnome rokẽ toexirykõke kysã xine, putupyra exiketõ zehno pyra toh mana. Azahkuru roropa toto ahtao toto zehno pyra ro toh mana. Nupunato toto enery waro roropa toh mana.

³ Morara exiryke tynekarory etapãko toh mana iirypyrymãkõ rypyry korokapotohme. Imehnõ rypyry rokẽ kara korokapotohme, tynekarorykõ etapãko toh mana. Tyyrypyhpyke toexirykõke tyyrypyrykõ korokapotohme roropa tynekarorykõ etapãko toh mana.

⁴ Tamoreme pyra Ritonõpo maro oturuketõ tuisaryme exiiko mã toto. Tuisamehxo toexiry

se exikety ahtao exipyra mana. Ritonõpo a tymenekase ahtao rokẽ, imaro oturuketõ tuisaryme exiiko mana Arão menekatopõpyry saaro.

⁵ Moro saaro Kyrixtu, Ritonõpo nymenekahpyry tamoreme pyra tooehse. Ritonõpo ynara tykase eya:

“Umũkurume mase.

Seroae omyme jehtoh ekarono,”

tykase ynororo.

⁶ Ynara tymerose roropa Ritonõpo omiryne:

“Omoro mase ymaro oturukety jumãme,

Meukizeteke ehtoh samo,”

tykase ynororo.

⁷ Morarame Jezu sero nono po tahtao, tõturuhtao sam tykase Ritonõpo neneryme. Tãtasamase roropa ynororo yronomyryme. Ipynanopyry waro Jumy, orihpyra aehtohme. Mame typoko epyrypara Jezu exiryke, Tummy omipona roropa exiryke, aomiry totase Ritonõpo a.

⁸ Mame Ritonõpo mũkurume tahtao ro Tummy omipona toehse ipunaka toorikyry ponãmero.

⁹ Morarame toetuarimatopõpyryke kypynanohnekõme toehse ynororo. Jũme typynanohse sytatose eya tõmipona toehse kuexirykõke.

¹⁰ Naeroro oturuketõ tuisaryme tyrise ynororo Ritonõpo a, Meukizeteke ehtopõpyry samo.

Sẽ nase Ritonõpo rumekahpõkõ wãnopyry poko

¹¹ Ritonõpo maro oturuketõ tuisaryme Jezu ehtoh poko tuhke nae ase. Oururukõ se roropa ase repe. Yrome tupime ãmoreparykõ ya, tũpore sã õsenetupuhthõkõ exiryke. Onenetupuhpyrahme sã matose.

¹² Okynã matose Jezu poetoryme repe. Yrome imehnõ amorepary waro pyra ro matose. ãmoreparykõ se matose ãmorepatopõpyrykõ poko ropa pake Jezu enetupuhpõtopyry saaro oya xine. Morohne kure repe. Yrome awãtarykõ se roropa matose. Poeto pitiko sã matose. Suhsu se rokẽ mã toto tõsẽ onyry waro pyra toexirykõke. Mokaro sã matose tupimãkara rokẽ waro oexirykõke.

¹³ Enurusenã kõ zae ehtoh waro pyra mã toto, zae pyra ehtoh waro pyra roropa mã toto. Enurusenã kõ sã matose.

¹⁴ Kokoro rokẽ Ritonõpo omipona kuahtao xine aomiry waro exiiko sytatose. Tupime ehtoh waro roropa exiiko sytatose. Morara kuahtao xine tõsẽ õnanõ sã exiiko sytatose. Zae ehtoh Ritonõpo a waro exiiko sytatose, zae pyra ehtoh waro exiiko roropa sytatose.

6

¹ Morara exiryke itamurumehxo satamorepatone Kyrixtu poko, aomipona kuehtohkõme. Osemazuhme tuhke pyra ãmorepatopõpyrykõ kynexine Jezu enetupuhpitoryhtao oya xine. Ynara ãmorepatopõpyrykõ kynexine, oorypyrykõ rumekary poko oya xine te, Ritonõpo enetuputyry poko,

² ahno ĕpurihkary poko te, Ritonõpo Zuzenu apoiry poko oya xine erohtohme imehnõ Jezu poetory tõ akorehmary poko, aorihtyã ĕsemãkapory ropa poko te, kurãkõ apiakatoth poko, enara.

³ Ritonõpo waro toehse awahtao xine morohne poko atamorepatoko osemazuhme. Yrome ata-

morepatoh nae ro mana. Naeroro Ritonõpo ise ahtao itamurumehxo satamorepatone.

⁴ Mame imepyny a Jezu enetupuhxĩpo, turumekase ropa eya ahtao tupime kuhse mana tyrypyry rumekary ropa eya Jezu enetupuh-tohme ropa tyya tosẽme. Osemazuhme Jezu tonetupuhse eya xine repe. Ritonõpo poetoryme tohse toto. Ikurohtaka xine tomõse Ritonõpo Zuzenu.

⁵ Ritonõpo omiry kure exiry waro tohse mã toto. Ritonõpo jamitunuru waro tohse roropa mã toto. Emero motye Ritonõpo imehxo exiry tonetupuhse eya xine roropa repe.

⁶ Moromeĩpo Kuesẽkõ Kyrixtu enetuputyry turumekase ropa eya xine. Morara exiryke mokaro anakorehmasaromepyra imehnõ mana, iirypyrykõ rumekary ropa poko eya xine, Kyrixtu enetuputyry ropa poko eya xine, enara. Tosẽkõme Ritonõpo enetupuhxĩpo, turumekase ropa tyya xine ahtao ynara sã mana, Ritonõpo mũkuru exixihmazomory ropa sã mana wewe pokona onenetupuhpyra ropa tohse toexirykõke. Jarao ihxirory ropa sã mana imehnõ neneryme. Popyra mana ipunaka.

⁷ Otupikõ poko osenetupuhtoko. Konopome ahtao anarykatyãkõ ahtãko mana. Eperytãko mana. Otyro zamaro nono ahtao tãkye exĩko matose. Morararo Ritonõpo, tãkye roropa mana tutupi kurã eneryke tyya.

⁸ Yrome otupikõ po ãtaryka rokẽ tahtase ahtao, omoxino tõkehko, sairi tõkehko, popyra oya xine mana. Morararo popyra rokẽ tutupi eneryke tyya tutupi zehno exĩko Ritonõpo mana. Otarãme ih-

tomapõko mana. Apoto zukãko mana, jahkapotohme.

⁹ Wekyry tomo, otuarõtanohtoryõko ase opyno xine jexiryke tomeseke oexirykõ se roropa jexiryke. Yrome Jezu poetoryme nymyry oekarotoryõko ynanase. Naeroro tupito kurã sã matose yna a Jezu enetuputyryke oya xine.

¹⁰ Zae rokẽ Ritonõpo ãpiakatoryõko mana. Wenikehpyra ynororo oerohtopõpyrykõ poko aomipona. Ipyno oexirykõke imehnõ Jezu poetory takorehmase oya xine. Imehnõ akorehmãko ro matose.

¹¹ Penekehpyra oehtohkõ se ynanase Jezu poetory pyno oexirykõ poko. Ætamoreparykõ se roropa ynanase Ritonõpo poko, zuaro kuhsehxo oehtohkõme. Aomipona oehtohkõ se ynanase oorikyrykõ ponãmero, imaro oehtohkõ ponãmero. Atamorepakehpyra awahtao xine, aomipona exikehpyra roropa awahtao xine orẽpyra exiko matose Ritonõpo enetuputyry poko.

¹² Akĩme exiketõ sã pyra ehtoko. Jezu onenetupuhkehpyra ehtoko. Penekehpyra ehtoko roropa openetatohkõ eraximary poko oya xine. Mame Ritonõpo nekarory kurã apoiko matose.

Sẽ nase ajohpe pyra Ritonõpo ehtoh poko

¹³ Mame Aparão a ynara tykase Ritonõpo pake: “Kure oriko ase,” tykase. Mame ynara tykase roropa: “Jomihpyry ae ro kure oriko ase,” tykase, ajohpe pyra toexiry waro Aparão ehtohme. Mame Ritonõpo motye exikety pyra mana. Ynoro rokẽ Imehxo Exiketye mana. Naeroro tamoreme rokẽ zae toehtoh tokarose Aparão a. Ritonõpome toehtoh tokarose eya.

14 Ynara tykase ynororo Aparão a: “Ekurehpyra ase. Kure rokẽ orĩko ase. Tuhkãkõ ekarõko ase roropa oya apakõme,” tykase Ritonõpo Aparão a.

15 Morarame toraximase Aparão a, toraximase. Mame penekehpyra toexiryke Ritonõpo nekarohpyry tapoise eya rahkene.

16 Toipe sytatose. “Ekurehpyra ase,” karyhtao imepyny a kyya xine, ajohpe se pyra kuahtao xine imepỹ imehxo exikety netaryme morara ãko sytatose. Morarame mokyro imehxo exikety pokoino kuomihpyrykõ ae emero tyrĩko sytatose ekurehpyra. Tokurehse kuahtao xine ehxirõko sytatose toipe. Naeroro: “Ekurehpyra ase,” karyhtao imehxo exikety netaryme, oseosezuhpyra exĩko sytatose toipe.

17 Morararo Ritonõpo: “Kure orĩko ase,” tykase tahtao, ekurehpyra mana. Mame ekurehpyra toehtoh poko jũme kutuarõtanohtorỹko mana. Naeroro: “Ekurehpyra ase. Jomihpyry ae ro kure orĩko ase,” tykase ynororo.

18 “Jomihpyry ae ro kure orĩko ase,” tykase toexiryke: “Ekurehpyra ase,” tykase roropa toexiryke, asakoro nae sytatose etyorõmara exiketomo. Ajohpe ehsaromepyra Ritonõpo mana. Naeroro kuewomanekõ maro toehse sytatose. Aomiry kurã etaryke kyya xine, oserehpyra sytatose. Kuytorykõ eraximãko sytatose Ritonõpo esaka. Naeroro onurumekara sytatose.

19 Ritonõpo omihpyry ae kuytorykõ eraximãko sytatose Ritonõpo esaka. Aomiry onurumekara sytatose. Oserehpyra sytatose kukurohtao xine. Kuesẽkõ onenetupuhkehpyra sytatose roropa.

Imaro Ritonõpo esaka ytõko sytatose. Seromaroro tapurepyra toehse mana. Topohme ytõko sytatose Ritonõpo esaka.

²⁰ Jezu osemazuhme moro taka tomõse kuakorehmatohkõme. Ritonõpo maro oturuketõ tuisaryme imehxo toehse ynororo, kuakorehmanekõme, jũme, Meukizeteke ehtopõpyry samo.

7

Meukizeteke tuisame ehtoh poko

¹ Mame mokyro Meukizeteke, tuisame kynexine pake, pata Sarẽ esẽme. Ritonõpo maro oturuketyne roropa kynexine. Emero esẽme imehxo Ritonõpo mana. Morarame Aparão tyekyry tõ puxihkaxĩpo zehnotokõ wino toeramase ropa, tuisa tõ etapaxĩpo. Mame tosaka tooepyry ropa ahtao tõseporyse Meukizeteke maro. Mame Aparão eneryke tyya ynara tykase ynororo: “Kure orĩko Ritonõpo mana. Morararo mã kure ya,” tykase ynororo.

² Mame tymõkomory tapiakase Aparão a tyneta-patyã mõkomohpyry. Omame porehme ahtao toiro touse eya ekarotohme Meukizeteke a. “Meukizeteke,” kary: “Tuisa imehxo, Zae exikety,” kary. Sarẽ esẽme esety akorõ kynexine. “Sarẽ,” kary: “Torẽtyke pyra kyrihpõkõ,” kary roropa.

³ Meukizeteke zũ poko, jẽ poko roropa itamuru tõ poko roropa onymeropyra tokurehse toto ipunaka. Aenurutopõpyry poko aorikyry poko roropa zuaro pyra sytatose imerohpyry pyra exiryke. Naeroro Ritonõpo mũkuru ehtoh sã

kynexine. Ritonõpo maro oturuketyme exikehpyra ynororo jumãme.

⁴ Etatoko pahne, tuisamehxo Meukizeteke exiry enetupuhtoko. Aparão juteu tõ tamuru. Yrome eya ro tynetapatyã mõkomohpyry tapiakase, zokonaka ekarotohme Meukizeteke a, tynekaroryme Ritonõpo a.

⁵ Rewi pakomotyã poko ourutoryko ase. Ritonõpo maro oturuketõme toto ahtao Ritonõpo nymeropohpyry poe ynara ãko mã toto imehnõ juteu tomo a: “Omõkomorykõ apiakatoko zokonaka ekarotohme yna a,” ãko mã toto tyekyry tomo a. Aparão pakõme toto ahtao ro: “Zokonaka ekarotoko yna a,” ãko mã toto eya xine.

⁶ Yrome Meukizeteke Rewi parÿpyryme pyra kynexine. Rewi parÿpyryme pyra tahtao ro Aparão napiakahpyry apoine. Aparão mokyro: “Kure oriko ase,” katopõpyry etahpõ Ritonõpo a. Eya: “Kure oriko Ritonõpo mana. Morara kure ya,” tykase Meukizeteke.

⁷ Zuarõ sytatose, imepyny a: “Kure oriko Ritonõpo mana,” kahpõ tuisamehxo mana. Morara katopõpyry etahpõ tuisame hkopyra mana. Naeroro Meukizeteke Aparão motye kynexine, tuisamehxo.

⁸ Etatoko pahne, mokaro Ritonõpo maro oturuketõ imehnõ napiakatyã apoiko mã toto. Kysã xine rokẽ mã toto, orihketõme roropa mã toto. Mãpyra Meukizeteke a Aparão napiakahpyry tapoise ahtao isene exiketyme kynexine. “Mokyro toorihse,” katoh pyra mana Ritonõpo papẽ poko.

⁹ Naeroro ynara kary se ahtao: “Rewi a roropa Aparão maro ro tymõkomory tapiakase

zokonaka ekarotohme Meukizeteke a.” (Rewi pakomotyã mokaro imehnõ, juteu tõ napiakatyã apoinanomo.) Naeroro tynapiakahpyry ekaroneme roropa Rewi kynexine.

¹⁰ Enurupyra ro tahtao moro tokarose eya, ipuhturume ro tahtao Aparão ao. Itamuru a tymõkomory tapiakase ahtao, eya roropa tymõkomory tapiakase samo. Mame tynapiakahpyry tokarose sã eya Meukizeteke a, ãko ase Rewi poko.

¹¹ Rewi pakomotyã tyripose Ritonõpo a Izyraeu tõ akorehmatohme, Ritonõpo omipona toto ehtohme. Yrome orẽpyra Ritonõpo omipona exipyra tokurehse toto. Morara exiryke imepỹ tyrise Ritonõpo a toto myakãme Kyrixtu rahkene. Mame Kyrixtu tooehse Arão ehtopõpyry sã pyra. Meukizeteke ehtoh sã toehse ynororo. Mame tyjamitunuru rïko mana kukurohtaka xine Ritonõpo omipona kuehtohkõme.

¹² Moeze omihpyry poe Ritonõpo maro oturuketõme Rewi pakomotyã kynexine. Seromaroro imepỹ tyrise Ritonõpo a typoetory tõ akorehmaneme Arão pakomotyã myakãme. Morara exiryke Moeze nymerohpyry tyorõmary se toehse. Omi kasenato omipona kuehtohkõme, Jezu omipona kuehtohkõme.

¹³ Kuesëkõ Kyrixtu poko ourutorỹko ase. Rewi paryme pyra kynexine. Jekyry tyoro kynexine. Jezu ekyry Ritonõpo maro oturuketõme expi-topyra kynexine.

¹⁴ Juta paryme rokẽ kynenurune Kuesëkõ Jezu. Juta pakomotyamo a: “Ritonõpo maro oturuketyme exiko,” kapitopyra Moeze kynexine. Naeroro

mokaro Ritonõpo maro oturuketõ sã pyra Jezu Kyrixtu kynexine. Tyoro kynexine rahkene.

Ritonõpo maro oturukety kasenato kurã kuhse ehtoh poko

¹⁵ Naeroro tupime pyra ynara enetuputyry, tyoro oturukety Ritonõpo maro toehse, Meukizeteke ehtopõpyry samo.

¹⁶ Ritonõpo maro oturuketye toehse ynororo ahno omi poe pyra, Rewi parÿpyrye toehtopõpyryke pyra roropa. Yrome tyjमितunuru poe Ritonõpo maro oturuketye toehse ynororo orihpÿme exiketyme toexiryke jumãme.

¹⁷ Ynara tymerose Tawi a Ritonõpo omiryne: “Ymaro oturuketye nymyry mase, jũme, Meukizeteke ehtoh samo,” tykase.

¹⁸ Jamihme pyra mokaro kynexine, Moeze nymerohpyry omipona se exiketomo. Zae nymyry ehsaromepyra toh kynexine Ritonõpo neneryme, jamihme pyra toexirykõke. Morara exiryke: “Jomihpyry pakato omipona ehtoko,” kara Ritonõpo toehse.

¹⁹ Moeze nymerohpyry omipona se exiketõ kure ehsaromepyra toh kynexine emero. Naeroro mãsa rokẽ typenetatohkõ eraximãko toh kynexine. Seromaroro imepÿ tokarose Ritonõpo a kyya xine kypoko xine oturuketye Kyrixtu. Imehnõ penetatoh motye kuhse kypenetatohkõ kure mana. Naeroro orẽpyra kypenetatohkõ eraximãko sytatose.

Ritonõpo maro oturuketye kurehxo

²⁰ Ritonõpo omihpyry roropa nae sytatose: “Ekurehpyra ase,” katopõpyry Ritonõpo a Jezu

poko. “Ymaro oturuketyme mana, jumãme,” katopõpyry roropa nae. Morara kapitopyra Ritonõpo imehnõ poko, tymaro oturuketõme toehse toto ahtao.

²¹ Yrome Ritonõpo maro oturuketyme toehse Jezu, ynara katopõpyry ae ro Ritonõpo a:

“Ekurehpyra ase.

Jũme onytyoromara ase roropa.

Omoro mase ymaro oturuketyme

imehnõ akorehmatohme jumanatome,”

katopõpyry ae ro.

²² Naeroro: “Ekurehpyra ase,” tykase Ritonõpo exiryke tymaro oturuketyme Jezu tyrise ahtao orõpyrahxo Jezu toehse, Tummy omiry kasenato poe. Iirypyrymãkõ rypyry korokary poko ekurehpyra mana jũme, enetuputyryke eya xine. Morara kure kuhse mana.

Kurehxo Jezu exiry jũme exiryke

²³ Ynara roropa, mokaro Rewi pakõ Ritonõpo maro oturuketõ tuhke kynexine orihketõme toexirykõke. Toorihse tahtao xine toerohkehse toto.

²⁴ Yrome Jezu jũme isene mana. Naeroro toerohtoh onekaropyra mana imehnomo a. Jumãme Tummy maro oturuketyme mana kuakorehmanekõme.

²⁵ Jumãme toexiryke iirypyrymãkõ pynanopyry waro mana. Toto oepiryhtao tyya, Jezu enetuputyryke eya xine toto pynanoohnõko Ritonõpo mana. Orihpõyme Jezu exiryke oturukehpyra mana Tummy maro, kure toto riry poko.

Kurehxo Jezu mana, zae ipunaka exiryke

26 Naeroro Jezu kuakorehmanekōme mana. Ritonōpo maro Oturukety imehxo mana. Kure mana. Tyyrypyhpyke pyra mana ipunaka. Azahkuru pyra mana, enara. Tapiakase mana iiryryrymākō wino. Ritonōpo esaka tōnuhse, kapu moinakoxi.

27 Imehnō Ritonōpo maro oturuketō tuisary sã pyra Jezu mana. Kokoro rokē tynekarory etapary se mokaro mana, tyyrypyrykō ehepyryme osemazuhme, imehnō rypyry ehepyryme roropa. Yrome Jezu toiro rokē toorihse. Tynekaroryme tōsekarose Tummy a imehnō rypyry ehepyryme rokene. Jūme inekarohpyry kure, tyoro onekarozomopyra ehtohme.

28 Moeze omihpyry omipona se exiketō mã sero pōkō rīko typoko xine oturuketōme Ritonōpo maro. Kurākō nymyry kara menekāko mã toto Ritonōpo maro oturuketō tuisaryme. Yrome Moeze maro oturukehxīpo, ynara tykase Ritonōpo Tumūkuru a: “Omoro rokē zae mase ipunaka,” tykase ynororo Tumūkuru a. Morara exiryke: “Ekurehpyra ase, mokaro myakāme orīko ase ymaro oturuketyme jumāme,” tykase Jezu a ynororo.

8

Jezu Kuakorehmanekomo

1 Ynara āko rokē ynanase, Takorehmaneke sytatose Ritonōpo maro oturukety ke. Tuisamehxo toehse ynororo. Naeroro Ritonōpo Kuesēkō apotunuru wino typorohse ynororo kapu ao.

2 Kypoko xine Tummy zurūko mana, kuakorehmatohkōme. Ritonōpo maro oturuketō imehxo exiketō sã, erohnōko mana. Pake Ritonōpo maro

oturuketõ toerohse Ritonõpo Esary Kurã Kuhse tao. Yrome Jezu erohnõko Ritonõpo tapyĩ kurã tao mana, Ritonõpo nyrihpyry nymyry tao, ahno nyrihpyry kara tao.

³ Ritonõpo maro oturuketõ imehxo exiketõ emero tynekarorykõ etapãko mana, tynetapatyã munuhpyry arotohme Ritonõpo a. Naeroro Kutuisarykõ roropa tynekarory ke pyra ahtao Ritonõpo maro oturuketyme imehxo exiketyme pyra exiry.

⁴ Sero nono po tahtao Ritonõpo maro oturuketyme pyra exiry, imehnõ oturuketõ nae exiryke. Moeze omihpyry omi poe tynekarorykõ etapãko mã toto tynekarorykõme Ritonõpo a.

⁵ Moeze maro tõturuse Ritonõpo ahtao ypy po kamisa risẽ tamopose eya. Ikuhtoh tonepose eya ipoenohthome, tyriry waro ehtohme. Mame Ritonõpo nyrihpyry risasaka Moeze ahtao tapyime, ynara tykase Ritonõpo eya: “Tomeseke exiko. Ypy po ya ãmorepatopõpyry panõ rokẽ tyritoko ipunaka,” tykase.

⁶ Typoetory akorehmãko Jezu kapu ae. Jezu saaro Moeze omi poe Ritonõpo maro oturuketõ typoetory tõ akorehmãko roropa mã toto. Yrome mokaro motye kuhse kuakorehmatorỹko Jezu mana. Tummy zuruneme nymyry mana kypoko xine. Moeze omihpyry poe Ritonõpo maro oturuketõ erohtoh motye kuhse Jezu erohtoh mana. Morararo Ritonõpo nymeropohpyry Moeze a motye kuhse Ritonõpo omiry kasene mana Jezu pokoino: “Kure oritorỹko ase,” karyke Ritonõpo a kyya xine.

⁷ Ritonõpo omihpyry pakato a tukurākase kuah-
tao xine kasenato ke onymyakāmara exiry.

⁸ Yrome typoetory tō tyrypyhpyke ro Ritonõpo
a tonese. Ynara tykase:

“Imeĩpo, ãko Ritonõpo mana.

Jomiry kasenato ekarõko ase

Izyraeu tomo a, Juta tomo a, enara.

⁹ Jomihpyry ekaroase pake ahtao itamurukomo a.

Poeto zũ sã exiase toto maro.

Poeto emary apoiryhtao arotohme,

moro sã Izyraeu tō aroase Ejitu poe.

Yrome jomipona pyra toh kynexine.

Naeroro toto omiry onetara toehse ywy roropa.

¹⁰ Taroino jomiry kasenato ekarõko ase Izyraeu
tomo a.

Taroino, ãko Ritonõpo mana,

jomiry rĩko ase toto kurohtaka.

Toto kurohtao jomiry merõko sã ase

tamoreme sã jomiry waro toto ehtohme,

tamoreme sã jomipona se roropa toto
ehtohme.

Mame toto esẽme exĩko ase.

Ypoetoryme roropa exĩko mã toto.

¹¹ Morarame imehnõ tosaõkõ

anamorepara mã toto jomiry poko,

zuarõ toto exiryke.

Ynara kara exĩko mã toto tosaõkomo a:

‘Kuesẽkõ waro ehtoko,’ kara exĩko mã toto,

juaro toto exiryke, emero porehme.

Tuisa tō juaro exĩko,

ime pyra exiketõ roropa.

Emero juaro exĩko mã toto.

¹² Mame toto rypyry korokãko ase,

toto onuãnohpyra ase exĩko.

Iirypyrykō poko wenikehnōko roropa ase jūme,”
tykase.

¹³ “Jomiry kasenato,” karyke Ritonōpo a, aomihpyry osemazuhmā pakatome toehse tymyakāmase eya exiryke. Mame pakatome toehse exiryke, jamihme pyra roropa toehse mana iirypyrymākō onukurākara exiryke. Okynā pyra enahnōko mana jūme.

9

Ritonōpo poko kuehtohkō poko

¹ Ritonōpo omihpyry osemazupu zae Ritonōpo poko exiketō ripotoh nae kynexine, zae toto ehtohme Ritonōpo poko toto ahtao. Osa roropa nae kynexine, ahno nyrihpyry, Ritonōpo poko ehtohme.

² Kamisa risē tyrise kynexine tapyime. Jaraohme sā kynexine Ritonōpo Esary Kurano. Moro tao ezuru apō kynexine. Wyi apo roropa moro tao kynexine. Moro po wyi kynexine. Ritonōpo neneryme tyrise kynexine.

³ Mame imepỹ osa kynexine moro tapyi tao. Kamisa risē akorō moino kynexine. Ritonōpo Esary Kurā Kuhse moroto kynexine.

⁴ Moro tao uuru risē kynexine, ixtaratu panō zahkatopo. Ritonōpo omihpyry ē roropa moro tao kynexine. Moro ao: “Ywy ase Ritonōpo, oesēkomo. Jomipona ehtoko ipunaka. Kure rokē ehtoko,” katopo Ritonōpo a moro ao kynexine. Moro kaxo, uuru ke tukurihpase kynexine. Moro kaxo ao roropa uuru risē kynexine otyro ēme kasana sā tyrihpyry, kapu ae Ritonōpo nenehpohpyry Izyraeu tō napyryme. Moro ke pehme uuru risē

kynexine. Arão myxihpyry roropa kaxo ao kynexine. Tarÿke kynexine. Topu risẽ roropa kaxo ao kynexine, pipahme exiketõ asakoro. Ipokona tymerose kynexine tõmiry Ritonõpo a.

⁵ Mame moro kaxo po kapuaõkõ kuhtoh kynexine. Uuru risẽ kynexine asakoro kurãkomo, Ritonõpo moroto ehtoh enetupuhtohme. Toto aporiry tãtaporamase kynexine asakoro. Moroto iiryppyrymãkõ zehno pyra Ritonõpo ehtoh enetupuhtoh kynexine toto rypyry korokaxĩpo. Yrome moro poko emero amoreparry se hkopyra ase seromaroro.

⁶ Morohne riry tõtyhkase ahtao Ritonõpo maro oturuketõ omõsene toto, Ritonõpo Esary Kurã taka. Tutûtase ropa toto moro tae toerohkehĩpo xine.

⁷ Yrome Ritonõpo maro Oturukety imehxo exikety rokẽ tomõse moinakoxi, Ritonõpo Esary Kurã Kuhse taka. Toiro jeimamyry pune omõsene ynororo. Yrome omõpyra exiry munu anaropyra ahtao tymaro, Ritonõpo neneryme, tyyrypyry korokapotohme, imehnõ rypyry korokapotohme roropa, enara. Ynara exiryke, otarame tyyrypyrykõ poko toehse tahtao xine tuaro pyra toh kynexine.

⁸ Morohne ke Ritonõpo Zuzenu ynara kuamorepatorÿko mana, kuesemarykõ Ritonõpo a, onenepopyra ro kyya xine kynexine. Ahno nyrihpyry kamisa risẽ tapyime Ritonõpo poko ehtohme, moro enahkara ahtao ro kuesemarykõ nymyry Ritonõpo a onenepopyra ro kyya xine kynexine.

⁹ Ikuhtoh rokẽ kynexine kuamorepatohkõme rokene. Kynekarorykõ Ritonõpo a, okyno

tõkehko etapasamo kyyrypyrykõ onykorokara ekurehnõko. Kukurohtao xine onukurākara kyhxiropyra xine Ritonõpo ehtohme.

¹⁰ Moeze omihpyry poe pakatokõ tõsē poko eukuru poko. Toekurikase roropa toto. Jarao rokē morohne poko toh kynexine. Yrome morohne poko pakatokõ tyripose Ritonõpo a axītao rokene, Kyrixtu oehtāne rokene, (aomiry kasenato ke, kukurākatohkõme rahkene).

¹¹ Morarame Kyrixtu tooehse Ritonõpo maro Oturukety imehxo exiketyme nymyry. Seromaroro: “Kurākõ ekarõko ase oya xine,” āko kyya xine mana. Sero põkõ namohpyry tao pyra oturũko Jezu mana Tummy maro kypoko xine. Ahno nyrihpyry motye kuhse Jezu erohtoh mana. Kure kuhse mana. Kapu ao mana.

¹² Morarame Kyrixtu tomõse ahtao Ritonõpo tapyĩ taka, Ritonõpo Esaka Kurā Kuhse taka tomõse ynororo. Yrome okyno munuru maro pyra tomõse. Kaneru tõkehko munuru anaropyra kynexine tynekaroryme Ritonõpo a. Kynorihne toiro, kypynanohtohkõme jumanatome.

¹³ Pui tõkehko munuru, tynekarotyā zahnē erunohpyry roropa ahno pona tyritohme kynexine, tyyrypyhpyke exiketõ pona, toto rypyry kurikatohme repe.

¹⁴ Morara ahtao enetupuhtoko. Kyrixtu orikyry moro motye kuhse mana. Jūme mana myarotokorome. Tumunuru enepone Tummy a toxixihmapose tahtao, tyyrypyhpyke pyra exikety ipunaka. Kyrixtu munuru toekuāse toorihse ahtao. Morara exiryke kukurikatorỹko Ritonõpo mana zae ehtoh waro kuehtohkõme. Kynyrihpyrykõ xihpyry ko-

rokãko roropa mana Ritonõpo nymyry omipona kuehtohkõme.

¹⁵ Morara exiryke Kyrixtu rokẽ Ritonõpo omiry kasenato ekaroneme mana kyya xine. Naeroro kure tyneahmatyã rĩko Ritonõpo mana jũme tõmihpyry ae ro. Kyrixtu kynorihne iirypyrymãkõ pynanohtohme, orihpyra toto ehtohme tyrypyrykõ epehpyryme. Tyrypyrykõ poko toh kynexine Ritonõpo omihpyry osemazupu omipona pyra toexirykõke.

¹⁶ Toipe, ahno nymerohpyry nae ahtao tymõkomohpyry apiakatoth poko toorihse tahtao, inymerohpyry omipona pyra mã toto orihpyra ro ahtao.

¹⁷ Ynara exiryke, ahno nymerohpyry tynynomohpyry apiakatoth poko oty kara orihpyra ro ynororo ahtao. Toorihse ahtao rokẽ inymerohpyry omipona exĩko mã toto.

¹⁸ Moro sã Kyrixtu orikyry kuhtoh kynexine. Toky tõ totapase pakatokomo a Ritonõpo omihpyry pakato omipona toehtohkõme repe.

¹⁹ Osemazuhme mokaro zurune Moeze emero Ritonõpo nyripohpyry poko inymeropohpyry ao. Mame pui poenõ munuru tapoise eya poti munuru maro otoxie tuna maro, ike moro pape ahno roropa emero tysapararahmase eya, kaneru hpoty ke tahpirẽ tõtuose exikety ke hissopo maro.

²⁰ Ynara tykase Moeze eya xine: “Sero munu Ritonõpo omihpyry zae ehtoh poko kutuarõtanohktorỹko mana. Taroino Ritonõpo omihpyry omipona ehtoko,” tykase.

²¹ Morararo munu ke Moeze a morohne tysapararahmase, Ritonõpo namopohpyry

tytapyĩme, kamisa risemy. Imõkomory maro emero Ritonõpo poko ehtoh tysapararahmase eya.

²² Ajohpe pyra, Ritonõpo omihpyry pakato poe, emero exisasaka tukurãkapose munu kuãpotoh ke. Ahno rypyry roropa onykorokara exiry tokarosẽ onetapara ahtao, enara.

Toorihse toexiryke kyyrypyrykõ korokãko Kyrixtu mana

²³ Morara exiryke, Ritonõpo namopohpyry tytapyĩme sero nono po te, imõkomory tõkehko emero kapuaõkõ kuhtoh tukurãkapose Moeze a, okyno munuru ke isapararahmatopõpyry ke. Yrome kapuaõkõ nymyry toekurãkase imepỹ kurã etaparyke. Mokyro orikyry kurehxo. Okyno orikyry motye kuhse mana.

²⁴ Mame Kyrixtu omõpyra kynexine, ahno nyrihpyry taka, kypoko xine oturuse Tummy maro. Ritonõpo Esary Kurã Kuhse taka omõpyra kynexine. Kapu aka rokẽ kynomõne rahkene. Moroto osẽpataka Ritonõpo maro kypoko xine oturũko mana.

²⁵ Juteu tõ poko Ritonõpo maro oturuketõ imehxo exiketõ omõsene toto jeimamyry punero, Ritonõpo Esary Kurã Kuhse okyno munuru arotohme tyekyrykõ rypyhpyry epehpyryme. Yrome Kyrixtu mokaro sã pyra mana. Oototomose omõpyra mana tõsekarotohme Ritonõpo a.

²⁶ Okyno orikyry sã rokẽ Jezu orikyry ahtao oototomose orikyry, sero nono ritopõpyry poe ro. Yrome tõsenepose kyya xine toiro sero nono enahasaka ahtao kyyrypyrykõ jamitunuru enahkatohme jũme. Moro poko kynorihne kymyakãkõme.

27 Toipe sytatose. Emero porehme orihnõko sytatose toiro. Moromeïpo kuapiakatorÿko Ritonõpo mana.

28 Morararo Kyrixtu kynorihne toiro, Ritonõpo neneryme, tuhkākō rypyry korokatohme. Oehnõko ropa mana. Mame tooehse tahtao kyyrypyrykō onepehmazomopyra mana. Toeraximananõ pynanohse rokē oehnõko mana.

10

1 Yrome Moeze nymerohpyry mōpāme rokē mana. Kyrixtu nyrihpyry kurā poko enetupuhpotohme rokē mana. Imenuru sã roropa mana pape poko, Ritonõpo nekarory kurā poko enetupuhpotohme. Tynekarorykō etapāko mǎ toto jeimamyry punero, kakehpyra samō. Yrome morohne ke ekurākasaromepyra mǎ toto ekurehnõko, Ritonõpo poko se exiketō mana.

2 Ritonõpo poko exiketō rypyry tykorokase ahtao, tyyrypyrykō poko ehxiropyra toh toehse exiry repe. Morarame tynekarorykōme okyno tōkehko onetapazomopyra toh exiry, tyyrypyrykō tykorokase ahtao.

3 Yrome jeimamyry ae rokē tynekarorykō etapāko mǎ toto tyyrypyrykō poko wenikehtohme repe. Yrome wenikehpyra mǎ toto iiryryryme ro toexirykōke.

4 Pui tōkehko orikyry ahno rypyry onepehmasaromepyra mana ipunaka.

5 Morara exiryke Kyrixtu oehsasaka tahtao sero nono pona, ynara tykase ynororo Tummy a:
 “Okyno tōkehko totapasē se hkopyra mase.
 Ahno nekarotyã oya se pyra mase.

Naeroro joko myriase ahnومه jehtohme,
 õmipona jehtohme roropa.

⁶ Okyno tõkehko zahkary se hkopyra mase.
 Tynekarorykõme oya okyno zahkãko mã toto.
 Tytororo jahkãko mã toto
 tyrypyrykõ ehepyryme repe.

Yrome azamaro hkopyra mana.

⁷ Naeroro moro eneryke ya ynara ase,
 taro ase Ritonõpo,
 õmipona jehtohme ipunaka.

Ypoko onymeropohpyry ae ro ase,”
 tykase Kyrixtu Tummy a.

⁸ Osemazuhme ynara tykase ynororo: “Okyno tõkehko totapasẽ se hkopyra mase. Ahno nekarory se pyra. Okyno tõkehko zatyry tyrypyrykõ ehepyryme, morohne azamaro pyra mana,” tykase ynororo. Morara tykase Kyrixtu, Ritonõpo nymeropohpyry ae ro mokene totapase ahta, mokene nekarory poko Ritonõpo a.

⁹ Mame morara kaxõpo, ynara tykase roropa ynororo: “Taro ase, Papa, õmipona jehtohme ase ipunaka,” tykase. Naeroro Ritonõpo a pakatokõ okyno etapatoh tonahkase. Tummyakãmase Kyrixtu orikyry ke.

¹⁰ Mame Ritonõpo omipona Jezu Kyrixtu exiryke ipunaka, tukurikase sã sytatose. Kyyrypyrykõ tykorokase mana, tynekaroryme tõsekarose Kyrixtu exiryke toorihohme. Toorihse toiro, jũme kypynanohtohkõme.

¹¹ Juteu tõ poko Ritonõpo maro oturuketõ erohnõko mana kokoro rokene. Porohpyra mã toto, tynekarorykõ etapazomõko rokẽ toto tuhke.

Yrome toto nekarotyã ahno rypyry onykorokara mana.

¹² Tamoreme Kyrixtu kynorihne toiro, ahno rypyry eheppyryme. Inekarohpyry kure kuhse mana jumãme. Mame tõtyhkase ahtao kÿporohne tuisame imehxo, Ritonõpo apotunuru wino.

¹³ Moroto mana tyzehnotokõ poremãkapory eraximãko. Toto poremãkapõko Ritonõpo mana.

¹⁴ Kynosekarone toiro toorihtohme. Toorikyry ke kukurãkatone jũme, kyyrypyrykõ tykorokase exiryke tyya.

¹⁵ Ritonõpo Zuzenu roropa kutuarõtanohtorÿko sero poko mana. Ynara ãko ynororo osemazuhme:

¹⁶ “Imeĩpo jomiry kasenato ekarõko ase ypoetory tomo a.

Jomiry merõko ase toto kurohtao zuaro toto ehtohme.

Toto eano pona imerõko ase jomipona se toto ehtohme,”

ãko.

¹⁷ Morarame ynara ãko roropa mana:

“Wenikehnõko ase toto rypyry poko.

Popyra toto ehtopõpyry poko wenikehnõko ase,”

ãko mana.

¹⁸ Naeroro, kyyrypyrykõ tykorokase exiryke, imepÿ totapasẽ se pyra mana, kynekarorykõme, kyyrypyrykõ korokapotohme.

Ehmaropa Ritonõpo ëpataka

¹⁹ Wekyry tomo, kure Ritonõpo a Jezu orih-topõpyry kyyrypyrykõ eheppyryme. Naeroro seromaroro oturũko sytatose topohme Ritonõpo maro kokoro rokene, Jezu nae kuexirykõke. Kuesemarykõme sã Jezu mana Ritonõpo a.

²⁰ Kamisa kuroko ytopyra sytatose. Mokaro juteu tō pake Ritonōpo maro oturuketō tuisary tomōse kamisa kuroko Ritonōpo maro oturuse. Yrome Jezu a toorihpōpyry ke osema kasenato tyrise. Osemame exikehpyra mana Ritonōpo a kuytotohkōme.

²¹ Naeroro Ritonōpo maro Oturukety imehxo exikety nae sytatose, kuakorehmanekōme, Ritonōpo tapyī esemy.

²² Naeroro Ritonōpo a ehmaropa oturuse, tukurākase kuexirykōke eya. Torētyke pyra sehtone. Onenetupuhkehpyra roropa sehtone eya kuytorykohtao. Osenekunohpopyra sehtone. Moeze a emero tysapararahmase munu ke Ritonōpo tapyī taōkomo. Moro saaro Kyrixtu toorihse exiryke tukurikase sã kukurohtao xine mana. Popyra kuehtopōpyrykō tykorokase roropa eya mana. Tuzenu tokarose roropa kyya xine ikurikatyã sã kuehtohkōme tuna ke.

²³ “Kure oritorỹko ase,” tykase Ritonōpo exiryke, kure typoetory rĩko mana, tōmihpyry onurumekara exiryke. Moro poko imehnō zuruxīpo, nary rokene, kara sehtone. Kypynanopyrykō seraximatone, tōmihpyry omipona Ritonōpo ehtoh enetuputyryke kyya xine.

²⁴ Imehnō pyno sehtone. Satakorehmatone imehnō pyno kuehtohkō poko, kure imehnō ri-tohme kyya xine, enara.

²⁵ Toitoinē Jezu poetory oximōpyra mã toto. Morara pyra sehtone. Soximōtone Ritonōpo poko. Satakorehmatone. Ritonōpo omipona kuehtohkō eneryke imehnomo a, aomipona se exīko roropa

mã toto. Yronymyrymehxo Kuesêkõ omipona sehtone, sykatone itamurumehxo oxime, okyna hkopyra Kuesêkõ oepiry ropa enetuputyryke kyya xine.

²⁶ Ynara exiryke, Jezu kynorihne kyyrypyrykõ epehpyryme. Kure kuhse Jezu orihtopõpyry kynexine Ritonõpo a. Naeroro imepỹ etapasẽ se pyra mana. Moro waro toehse sytatose. Naeroro kyyrypyrykõ onurumekara kuahtao xine Jezu waro pyra exiketõ samo, imepỹ tokarosẽ pyra mana kyyrypyrykõ epehmatohme.

²⁷ Morara exiryke kyyrypyrykõ onurumekara kuahtao xine ynara rokẽ nae sytatose, kuãnopryrykõ zuno rokẽ exiiko sytatose. Kurãkõ apiakatoñ po kuapiakatorỹko Ritonõpo mana, tyyrypyrykõ poko exiketõ wãnohtoh po. Apotoimo konõto htaka tyzehnotokõ emãko Ritonõpo mana, toto enahkatoñme.

²⁸ Moeze nymerohpyry turumekase ahtao popyra kynexine. Aomipona pyra exiketõ totapapose toto popyra aehtohkõ tonese exiryke asakorõkomo a. Moeze nymerohpyry omipona pyra aehtyã totapapose toto. Epara toñ kynexine. Toto anakorehmara roropa imehnõ kynexine. Moeze nymerohpyry turumekase eya xine exiryke totapase toto.

²⁹ Mokaro saaro seromaroro Ritonõpo mũkuru kerekeremananõ nae. Ritonõpo omiry totase eya xine repe: “Umũkuru kynorihne opynanohtohkõme, okurãkarykõ se toexiryke,” kary totase repe. Yrome: “Oty katoñ toorihse Ritonõpo mũkuru nae?” ãko mã toto Ritonõpo omiry poihtõko. “Iiryryrymãkõ sã omũkuru

kynexine,” āko roropa mā toto Ritonōpo a ajohpe rokene. Ritonōpo Zuzenu toto pyno repe. Yrome ipoihtōko rokē mā toto. Morara exiryke yronymyrymehxo mokaro wānohnōko Ritonōpo mana Moeze kerekeremahpōkō wānohtopōpyry motye kuhse, iiryryrymehxo toto exiryke Ritonōpo kerekeremary poko.

³⁰ Ritonōpo waro sytatose. Ynara tykase ynororo: “Ywy roro emŷpōko ase. Ywy roro ypoetory tō epehmāko ase,” tykase. Ynara tykase roropa ynororo: “Ypoetory tō apiakāko ase,” tykase Kuesēkomo.

³¹ Iiryryrymākō wānopry mā oahmame pyra mana. Oserehnōko mā toto. Epara roropa mā toto imyhtoino. Ynoro rokē mā isene exiketyme jumanatome.

³² Wekyry tomo, wenikehpyra ehtoko oehtopōpyrykō poko. Ritonōpo omiry kurā poko zuaro toehse awahtao xine tuhkākō ozehno xine toh nexiase. Oryhmarykō se toh nexiase. Yrome Kyrixtu onenetupuhkehpyra mexiatose. Poremāpyra mexiatose, eramara ropa mexiatose oorypyrykō poko ropa.

³³ Typoihtose mexiatose. Tyryryhmase roropa ozehnotokomo a tuhkākō neneryme. Imehnō nupunato tonese oya xine tyryryhmase toto ahtao. Toto maro se mexiatose.

³⁴ Imehnō Jezu poetory tō tōmapose ahtao āpuruhpyry taka, toto pyno mexiatose. Toto maro mexiatose imehnō neneryme. Mame atapyīkō tupuxihkase ahtao imehnomo a omōkomory tōkehko maro meanahtoatose. Tākye ro mexiatose Ritonōpo nekarory kurā enetuputyryke oya xine.

Omõkomohpyrykõ motye kuhse Ritonõpo nekarory oya xine mana. Moro onupuxihkasaromepyra imehnõ mana, jumãme.

³⁵ Naeroro porempãpyra ehtoko. Ritonõpo a õtururukõ onurumekara ehtoko. Orumekara ro-ropa Ritonõpo mana. Kure kuhse oritorỹko mana, imaro õtururukohtao.

³⁶ Penekehpyra ehtoko Ritonõpo enetuputyry poko oya xine, aomipona oehtohkõ poko, enara. Mame inekarotyã apoïko matose. Kure oritorỹko mana: “Kure oritorỹko ase,” katopõpyry ae ro.

³⁷ Ynara tymerose Ritonõpo omiryne sero poko: “Okynã pyra oehnõko ropa mana. Mokyro oehkety oehnõko ropa mã rahkene. Ekurehpyra mana.

³⁸ Mame ypoetory tõ kurãkõ isene exïko mã toto jũme jenetuputyryke eya xine. Yrome jurumekary ropa ahtao toto a, tãkye pyra exïko ase toto poko,” ãko Ritonõpo. Moro tymerose pake.

³⁹ Imehnõ mã Kuesẽkõ rumekãko mã toto. Osenahkãko toh mana. Mãpyra enetuputyryke kyya xine typynanohse sytatose Ritonõpo a. Kuarotorỹko roropa mana tymaro kuehtohkõme.

11

Ritonõpo enetuputyry poko

¹ Ritonõpo enetuputyryke kyya xine, kurãkõ eraximãko sytatose. Ekarõko Ritonõpo mana kyya xine. Moro waro sytatose enetuputyryke kyya xine, onenepyra ahtao ro.

² Ritonõpo onenetupuhkehpyra pakatokomo. Naeroro kurãkõme tokarose toto Ritonõpo a.

³ Ritonõpo enetuputyryke kyaa xine zuaro sytatose. Senohne, xixi tõkehko xirikuato tõkehko emero tyrise Ritonõpo a, tõmiry ke rokene. Ritonõpo omi poe emero toehse, senohne oseneketõ tyrise emero porehme osenepÿ poe.

⁴ Ritonõpo enetuputyryke Apeu a aomipona kynexine. Inekarohpyry Ritonõpo a kure kynexine. Yrome Kaĩ nekarohpyry Ritonõpo zamaro pyra kynexine. Kure Apeu enene Ritonõpo. Inekarohpyry kure tonese eya. Apeu toorihse pake repe. Yrome kutuarõtanohorÿko ro mana Ritonõpo enetuputyry poka.

⁵ Ritonõpo enetuputyryke Enoke a, orihpyra ynororo tokurehse. Isene ro kynanÿne Ritonõpo kapu aka. Mame ekepyry tupise eya xine repe. Yrome onenepyra ropa tokurehse toto, tanÿse exiryke Ritonõpo a. Ynara tymerose Ritonõpo omiryne Enoke poka, anaropyra ynororo ahtao ro: “Ritonõpo zamaro Enoke kynexine.”

⁶ Ritonõpo zamaro ehsaromepyra sytatose onenetupuhpyra kuahtao xine. Ynara exiryke, Ritonõpo ehtoh enetuputyryhtao rokẽ kyaa xine, imaro oturũko sytatose. Ynara enetuputyryhtao roropa kyaa xine, tõmipona se exiketomo a kurākõ ekarõko Ritonõpo mana. Morohne enetuputyryhtao rokẽ kyaa xine kuomirykõ etãko Ritonõpo mana.

⁷ Ritonõpo enetuputyryke Noe a aomiry totase eya. “Sero põkõ wãnohnõko ase tuna kumaryke, iirypyryme toto exiryke emero porehme,” kary etaryke tyaa, Ritonõpo omipona toehse ynororo, konopo onenepyra tahtao ro. Kanawaimo taxikase eya tohpikẽ konõto tyritohme.

Morarame moro ao tōsepynanohse ynororo tyekyry tō maro. Ritonõpo enetuputyryke tyya, imehnõ iirypyrymākõ sã pyra kynexine, Ritonõpo omipona pyra exiketõ sã pyra. Naeroro Noe kurãme tonese Ritonõpo a emero tonetupuhnanõ maro.

⁸ Ritonõpo enetuputyryke Aparão a, aomipona toehse ynororo. Tykohmase ahtao Ritonõpo a, imepỹ pona aytotohme, tosae toytose ynororo. Ritonõpo nekarory apoise toytose. Aza aytotohme? Zuaro pyra kynexine. Toytose. Toytose.

⁹ Pore. Toeporehkase: “Sero nono ekarõko ase oya oesaryme apakõ maro,” katopõpyry pona. Yrome katonõme sã rokẽ moroto ehse ynororo. Pui pihpyry ke rokẽ tytapyike ehse ynororo. Yrome onenetupuhkehpyra kynexine. Morararo Izake te, Jako roropa. Eya xine tōmiry tokarose Ritonõpo a, Aparão a tōmiry ekarotopõpyry saaro.

¹⁰ Ynara exiryke tyoro pata eraximãko Aparão kynexine, Ritonõpo osenetupuhtopõpyry te, in-yrihpyry roropa, enara. Moro pata mã jũme enahpyra mana kapu ao.

¹¹ Ritonõpo enetuputyryke Aparão a toemũkuase tamuhpõme tahtao ro. Ipyty roropa Sara kunumuxime toehse ahtao, kynemũkuane, zae Ritonõpo omihpyry ehtoh tonetupuhse eya exiryke.

¹² Orihsasaka Aparão kynexine repe. Yrome tuhkãkõ tamurume toehse ynororo. Ipakõ tuhke toehse, xirikuato tuhke exiry sã kapu poko, isawã tuhke exiry sã roropa tuna konõto ehpio.

¹³ Ritonõpo enetuputyryhtao ro mokaro toorihse toto emero. Ritonõpo nekarory

anapoipyra tokurehse toto. Amekeino sã rokẽ Ritonõpo nekarory tonese eya xine tukurohtao xine. Inekarory eraximary poko tãkye toehse toto. Sero nono tosarykõme nymyry pyra exiry waro toh kynexine. “Axĩtao rokẽ ynanase taro. Katonõme sã rokẽ ynanase,” tykase toto jarao, imehnõ netaryme.

¹⁴ Morara kananõ mã imehnõ tuarõtanohpõko toto tosarykõ nymyry eraximary poko tyya xine, tosarykõ kapu ao.

¹⁵ Tynynomohpyrykõ poko penetara toh kynexine. Toeramary se ropa toto ahtao tynynomohpyrykõ pona ropa pake toeramase ropa toh exiry repe.

¹⁶ Yrome imepỹ pata tamuru kurã poko type-netase toto, Ritonõpo esary poko kapuaõ poko. Naeroro: “Kuesẽkõme Ritonõpo mana,” karyhtao eya xine, toto poko ihximyra Ritonõpo mana. Pata konõto tyrise roropa eya toto esaryme.

¹⁷ Ritonõpo enetuputyryke tyya, tumũkuru etapary se toehse Aparão repe tynekaroryme Ritonõpo a repe. Yrome tõmipona Aparão ehtoh kuhtohme rokẽ morara tyripose Ritonõpo a. Osemazuhme Aparão a Ritonõpo ynara tykase: “Tuhke emãnõko mase,” tykase. Morara katohtotase tyya ahtao ro tumũkuru toirõ etapary se toehse ynororo tynekaroryme Ritonõpo a.

¹⁸ Osemazuhme ynara tykase roropa Ritonõpo Aparão a: “Izake pakõ tuhke emãnõko mana, jomihpyry ae ro,” tykase.

¹⁹ Mame tumũkuru tuose ahtao Aparão a, Ritonõpo a ãsemãkapory ropa waro kynexine. Naeroro imũkuru aẽsemamyhpyry sã ropa toehse

aorikyhpyry sã toehse exiryke.

²⁰ Mame Ritonõpo enetuputyryke Izake a, ynara tykase ynororo Jako tomo a Ezau maro: “Kure oritoryko Ritonõpo mana imeĩpo,” tykase tumũkuru tomo a.

²¹ Ritonõpo enetuputyryke Jako a, kure Joze poenõ tyripose Ritonõpo a asakoro, orihsasaka tahtao. Tymyxiry ke tõsexiehtose tahtao: “Kure mase, Ritonõpo,” tykase ynororo.

²² Ritonõpo enetuputyryke Joze a, ynara tykase ynororo tyekyry tomo a orihsasaka tahtao: “Imeĩpo aarotoryko ropa Ritonõpo mana taroino, Ejitu poe. Naeroro yzehpyry marotatose ropa amaro xine, oytorykõ ropa ahtao. Ekurehpyra ehtoko,” tykase ynororo tyekyry tomo a.

²³ Ritonõpo enetuputyryke Moeze zũ tomo a, tumũkuru enurusenã tonẽse eya xine, oseruao nuno, onetapara Ejitu põkõ ehtohme. Nupunato tumũkuru tonese eya xine. Mame Ritonõpo jami-tunuru enetuputyryke eya xine oserehpyra toh toehse. Tuisa konõto omihpyry omipona pyra toehse toto, tuãnoprykõ zuno pyra roropa toehse toto.

²⁴ Mame Ritonõpo enetuputyryke Moeze a, tuãtase tahtao Parao ãxiry mũkurume toehtoh turumekase ropa eya.

²⁵ Toetuarimary sehxo kynexine Ritonõpo poet-ory tõ maro, Ritonõpo omipona toehtohme. Axĩtao rokẽ tyrypyry anusamã poko se pyra kynexine ipunaka.

²⁶ Kurehxo eya typoihtory imehnomo a Ritonõpo nymenekahpyry marõme toexiryke. Kure hkopyra eya Ejitu põkõ mõkomory apoiry

tymõkomoryme. Moino ro Ritonõpo nekarory eneryke tyya, tyorõ se pyra toehse ynororo, imeĩpo Ritonõpo nekarory apoitohme tyya, enetupuhtamitume tyya.

²⁷ Ritonõpo enetuputyryke Moeze a, Ejitu turumekase eya. Zehno tuisa konõto ehtoh zuno pyra kynexine. Poremãpyra roropa kynexine, Ritonõpo osenepyra exikety eneryke sã tyya.

²⁸ Ritonõpo enetuputyryke tyya munu tyripose juteu tomo a tytapyĩkõ omõto pota taka. Morarame moro munu eneryke Ritonõpo nenyokyhpyry a juteu tõ osemazuhme aenurutyã onetapara tokurehse. Munu onenepyra ahtao rokẽ tapyi taka tomõse Ritonõpo nenyokyhpyry, osemazuhme aenurutyã etapatohme. Moro ãmepyry Paxikoame tosehapse.

²⁹ Ritonõpo enetuputyryke Izyraeu tomo a tuna konõto Tahpiremã takuohse eya xine. Osemame toehse exiryke nono poro toytose toto. Morarame Ejitu põkomo a toto poenopyryhtao tyneryse toto tuna kuaa.

³⁰ Mame Ritonõpo enetuputyryke Izyraeu tomo a, Jeriko zomye toytose toto. 7me tykohmãse toto pata zomye toytorykõ poko. Mame toepukase Jeriko apuru rahkene.

³¹ Raape orutua kõ poko aexihpyry kynexine repe. Yrome Ritonõpo enetuputyryke tyya Jozue nenyohtyã towomase eya, Jeriko enese toytose toto ahtao. Naeroro typynanohse roropa ynororo Ritonõpo a. Orihpyra tokurehse ynororo Ritonõpo onenetupuhpynõ totapase ahtao.

³² Ritonõpo enetupuhnanõ nae ro tuhke. Yrome okynã jexiry toto poko oururukohtao emero,

Kiteão poko te, Parake te, Sãsão te, Jepete te, Tawi te, Samueu te, imehnō urutō kō roropa.

³³ Ritonōpo enetuputyryke tyya xine, imoihmākō typoremākapose eya xine toto maro etonaryhtao. Zae ehtoh poko rokē toh kynexine. Naeroro Ritonōpo nekarory tapoise eya xine. Kaikuxi tō mytary tapuruse Ritonōpo a toto onese kara ehtohme.

³⁴ Apotoimo tozehkapose eya xine te, tōsepynanohse roropa toto zehnotokō toto worry se ahtao. Jamihme pyra toh kynexine repe, yrome jamihme toehse toto. Orēpyra toehse toto zehnotokō soutatu maro toto osetaparyhtao. Mokaro soutatu tō typoremākapose eya xine.

³⁵ Ritonōpo enetuputyryke nohpo tomo a jekyry tōsemāse ropa toorihxīpo xine.

Yrome imehnō Ritonōpo enetuputyryhtao ro tyhtomase toto, totapase roropa toto. Ritonōpo turumekase ahtao eya xine onetapara toh exiry repe, yrome onurumekara toehse toto. Tōsemākapory ropa enetuputyryke tyya xine Ritonōpo onurumekara toh kynexine.

³⁶ Imehnō tounohse imehnomo a. Typoihtose toto te. Tūpore exikety ke typitypipohse toto ĩpatarānaka xine jetuhxo ehtohme. Imehnō tymyhse roropa zehnotokomo a keti ke, āpuruhpyry taka tōmase toto.

³⁷ Topu ke totapase toto. Serra ke tuhkohse toto irānakuroko. Warata ke tuose toto. Kaneru pihpyry tamuruse eya xine tupoke pyra toexirykōke. Tytineruke pyra toh kynexine. Tyhtomase te, tyryhmase roropa toto itamurume.

³⁸ Typahsā sã rokē toh kynexine Ritonōpo

onenetupuhpynomo a. Yrome Ritonõpo a imehnõ motye kuhse kure toh kynexine. Toytoytose toto, tosake pyra exiketõ samo, ona poro, ahno esao pyra te, ypy tõ poro te, oramã aka tomõse toto, nono aka tynyhtohkõme.

³⁹ Tonetuputyryke kurãme tonese toto Ritonõpo a: “Kure matose ya,” tykase Ritonõpo eya xine: “Jenetuputyryke oya xine.” Enetuputyryhtao ro eya xine Ritonõpo nekarory anapoipyra toehse toh aporo.

⁴⁰ Ýnara exiryke, imehnõ tonetupuhnanõ eraximary se Ritonõpo kynexine. Kymarokõ eraximãko roropa kynexine mokaro maro inekarory kurã apoitohme kyya xine.

12

Ritonõpo Kumykõ poko

¹ Naeroro tuhkãkõ kutuarõtanohtorÿko mana zae Ritonõpo ehtoh poko. Naeroro Jezu enetuputyry poko kuakorekehkatohkõ surumekatone emero porehme. Kyyrypyrykõ omoxinety sã kypoko xine. Tÿpore sã kypoko xine roropa mã repe. Morohne surumekatone emero porehme. Tururume ytoketõ sã sehtone. Penekehpyra sehtone Ritonõpo nekarory eraximary poko. Ritonõpo nekarory poko sehtone yronymyryme.

² Osenetupuhkehpyra sehtone Jezu poko. Jezu poe Ritonõpo enetupuhnõko sytatose Kuesëkõme. Osemazuhme kukurãkanekõme toehse ynororo. Kuakorehmatorÿko roropa mana tonetupuhkehpyra kuehtohkõme myarotokorõmero. Mame wewe pokona toxixihmapory se pyra kynexine.

Tounopyry se pyra roropa kynexine. Yrome poremäpyra kynexine. Tãkye imeĩpo toexiry waro toexiryke: “Oty kara,” tykase toorikyry poko wewe pokona. Seromaroro tuisame imehxo mana Ritonõpo Kutuisarykõ maro. Typorohse mana Ritonõpo maro, Ritonõpo apotunuru wino.

³ Jezu ryhmatopõpyry poko ipohnohtoko rupopãpyra oehtohkõme. Jehnotokomo a tyhxirose, yrome penekehpyra ynororo tõseanahtory poko. Naeroro osenetupuhtoko ipoko etaehpyra oehtohkõme poremäpyra oehtohkõme roropã.

⁴ Oorypyrykõ rumekary poko atatapoĩko sã matose. Yrome oetapara ro mã toto oorypyrykõ poremäkapory poko awahtao xine.

⁵ Wenikehpyra ehtoko Ritonõpo omiry kurã poko. Tumũkurume oekarotorỹko Ritonõpo mana. Ynara ãko:

“Aimo, jomipona exiko jetũ oriryhtao ya zomory zuaro oehtohme.

Poremãpyra roropa exiko

opore turuse awahtao ya.

⁶ Ynara exiryke, opyno xine jexiryke jetunety ke ãkorehmatorỹko ase zae oehtohkõme. Ypoenõme aehtyã pipohnõko sã roropa ase azahkuru toehse ahtao emero porehme,” ãko.

⁷ Naeroro oryhmmarykohtao, oetuarimarykohtao roropa eanahtotoko. Kumykõ ãmorepatorỹko mana zae oehtohkõme. Moro enetuputyryke oya xine eanahtotoko. Naeroro oetuarimatohkõ otuarõtanohtorỹko mana opyno xine nymyry Ritonõpo ehtoh poko, imũkurume oehtohkõ

poko, enara. Typoenõ tuarimapõko jũkõ mana emero. Typoenõ nymyry amorepãko jũkõ mana, azahkuru toto ahtao, zae toto ehtohme.

⁸ Naeroro otuarimapopyra xine Ritonõpo ahtao azahkuru toehse awahtao xine, otarame imũkurume nymyry pyra matose, anorymã sã rokẽ matose imepỹ mũkurume. Ritonõpo poenõme nymyry pyra matose.

⁹ Kumykomo a, sero pono a typipohse kuahtao xine toto zuno sexiato. Mokaro motye kuhse Kumykõ Kapuaono. Naeroro yronymyryme aomipona sehtone, jũme orihpyra kuehtohkõme.

¹⁰ Kumykõ sero põkõ kutuarimanohpotone tuhke pyra jeimamyry, tõsenetupuhtoh poe rokene. Yrome kutuarimapotorỹko Ritonõpo mana kypyno xine toexiryke, zae kuhse kuehtohkõme tysaaro.

¹¹ Kumykomo a tutuarimanohpose kuahtao xine zomory zuaro kuehtohkõme tãkye pyra sã sytato, emynymãko, jetũ exiryke. Yrome imeĩpo tymoise kyaa xine ahtao torẽtyke pyra exĩko sytato, kuetuarimatamitukõme, zae kuexirykõ poko tamorepase kuexirykõke.

Ritonõpo maro ehxĩpo eramara ropa ehtoko

¹² Naeroro imehnõ ijamihtanohpotoko ropa, ty-poremãse toto ahtao. Jezu enetuputyry poko akorehmatoko toto zae rokẽ toto ehtohme ropa.

¹³ Mame osema ae ytoketõ osema kurã menekãko mana, topohmano. Mokaro sã zae rokẽ oehtohkõ poko ehtoko. Imehnomo a opoenopyrykohtao zae ehtoh poko rokẽ toh exĩko mana asã xine. Jamihme pyra exiketõ roropa

Jezu enetuputyry poko opoenopyrykohtao zae rokẽ exĩko ropa mã toto, oenerykõke.

¹⁴ Imehnõ maro oxiehno pyra ehtoko. Toto pyno ehtoko emero porehme. Osenetupuhtoko kure oehtokõ poko rokẽ oehtokõme Ritonõpo maro. Ynara exiryke, tyrypyrykõ poko exiketõ Kuesẽkõ maro exipyra, ekurehnõko mã toto.

¹⁵ Tomeseke ehtoko, Jezu poetory tomo, eramara ropa oehtokõme Ritonõpo maro ehxĩpo, toeramase ropa ahtao itunety zoko sã exĩko mana. Itunety zoko sã ahtao morararo ahtãko mana, itu ro eperytãko roropa mana. Mame tuhkãkõ iirypyryme exĩko itunety zoko sã toehse mokyro exiryke.

¹⁶ Tomeseke ehtoko imehnõ nohpo tõ poko osenetupuhpyra oehtokõme. Awamekaro xine pyra ehtoko roropa Ritonõpo nekarory poko. Ezau morara kynexine Ritonõpo omipona nymyry se hkopyra kynexine. Osemazuhme aenuruhpyryme toexiryke imehxo kynexine, takorõ ruime. Yrome ime toehtoh turumekase ropa eya, tonahsẽ poko typenetase toexiryke. Mame zakorony imehxo toehse.

¹⁷ Moromeĩpo toekurãkapory se ropa toehse repe tumy a. Yrome onukurãkapopyra tokurehse. Tynyrihpyry tyorõmary se toehse roropa repe. Tyxitase roropa ynororo repe. Yrome tynyrihpyry onytyromara kynekurehne.

¹⁸ Izyraeu tõ ehtopõpyry sã pyra tooehse matose Ritonõpo a. Toeporehkase mokaro taposẽ pona, ypy Xinai pona. Moro ypy po apoto tororo ãko kynexine. Orexĩto ke xinukutume toehse,

ikohmamyhpyry samo, tyryry tykase konõto, enara.

¹⁹ Panaikato kynexine rue samo. Aomiryje roropa kynexine. Moro omiry totase ahtao: “Ajohpãme sã Ritonõpo omiry etary se pyra ynanase,” tykase toto,

²⁰ Ritonõpo omiry etary zuno toehse toexirykõke. Ynara katopõpyry etaryke tyya xine zuno toehse toto: “Sero ypy pona oekykõ anaropopyra ehtoko. Ypy pona toytose toto ahtao, totapasẽme exiko toh mana. Naeroro etapatoko toto, jesaryme sero exiryke,” katopõpyry etaryke tyya xine zuno toehse toto.

²¹ Moeze roropa enaromyke toehse moro omi etaryke tyya. Ynara tykase ynororo: “Tykytyky ãko ase, zuno jexiryke,” tykase ynororo.

²² Yrome amarakõ Ritonõpo maro õtururukohtao zuno pyra matose. Tyoro ypy pona toeporehkase sã matose, Xião pona, Ritonõpo pataka, Jerusarẽ kapuaõ pona. Moro pata esẽ orihpỹme exiketyme mana jũme. Moro pata põkõ imoihme mana Ritonõpo nenyohyamo. Tõximõse toto otuhtoh konõto poko.

²³ Ritonõpo poenõ osemazuhme aenurutyã maro oximõnõko matose, tãkye exiketõ maro. Mokaro esety mã tymerose moero kapu ao. Ritonõpo maro toehse matose, kuapiakanekõ maro. Imaro tuhke inukurãkatyã zuzenu mana. Kure kuhse tyrise toto eya.

²⁴ Jezu a tooehse matose, omi kurã kasenato ekarone a. Kukurãkatamitukõ topehmase Jezu a tumunuru ke. Apeu etapatopõpyry poko osetupuhnohtao emỹpory poko

osenetupuhnõko sytatose. Yrome Jezu orihtopõpyry poko kuosenetuputyrykohtao tyoro osenetupuhnõko sytatose. Iirypyrymäkõ kurākary poko osenetupuhnõko sytatose. Naeroro Jezu orihtopõpyry kure kuhse kyya xine mana.

²⁵ Naeroro tomeseke ehtoko. Aomiry onetara exiketõ sã pyra ehtoko. Mokaro, Ritonõpo omihpyry ekarone onetara aehtyã sero nono po, osepynanohpyra tokurehse toto. Morara exiryke kymarokõ roropa mokaro saaro omõnõko sytatose apotoimo htaka, kapu ae ayhtohpyry omiry rumekaryhtao kyya xine.

²⁶ Tõturuse Ritonõpo ahtao sero nono tykytyky tykase. Yrome seromaroro ynara tykase ynororo: “Zomory sero nono rokẽ kara, kapu roropa tykytyky kamexipõko ase, toiro,” tykase.

²⁷ “Toiro,” karyke eya, ynara enetupuhnõko sytatose, senohne emero Ritonõpo nyrytyã tykytyky äko. Enahkãko mana. Morarame tykytyky kapÿ rokẽ exiõko mana.

²⁸ Naeroro, “Kure mase,” sykatone Ritonõpo a. Tuisame kyritorÿko mana tymaro jũme. Inekarohpyry kyya xine enahpÿme mana. Naeroro Ritonõpo poko sehtone. “Kure mase,” sykatone eya. Aomipona sehtone, zuno sehtone roropa.

²⁹ Apoto zemimã emero zahkãko mana. Moro sã mã Kyrihpõkomo. Iirypyrymäkõ enahkãko mana ipunaka.

13

“Kure mase,” katoõ poko Ritonõpo a

¹ Imehnõ pyno exikehpyra ehtoko, atakorõme oexirykõke, Kyrixtu enetuputyryke oya xine.

² Kure rokẽ katonõ tyritoko atapyĩkõ tao toto ahtao. Wenikehpyra ehtoko, toitoine imehnomo a Ritonõpo nenyoyhtyã toahmase tytapyĩkõ taka, tuaro pyra tahtao xine.

³ Wenikehpyra ehtoko roropa Jezu poetory tõ poko āpuruhpyry tao toto ahtao. Toto poko emynyhmatoko āpuruhpyry tao oexirykõ samo. Etuarimaketõ poko emynyhmatoko roropa toto emynyhmatoh saaro. Toto pyno ehtoko.

⁴ Opytarykõ kure mana. Oniotarykõ kure roropa mana zae awahtao xine, tomeseke roropa awahtao xine imehnõ poko pyra oehtohkõme. Imehnõ poko exiketõ wānohnõko Ritonõpo mana. Imehnõ pyxiã poko exiketõ roropa wānohnõko mana.

⁵ Tineru poko penetara ehtoko. Tākye ehtoko Ritonõpo nekarohpyry poko omõkomorykõme. Ynara tykase Ritonõpo: “Amaro xine exikehpyra ase. Jũme orumekara xine ase,” tykase.

⁶ Naeroro oserehpyra sehtone. Ynara sykatone: “Jakorehmaneme Kuesẽkõ mana.

Naeroro oserehpyra ase.

Yyryhmananõ zuno pyra ase roropa.”

⁷ Wenikehpyra ehtoko āmorepahpõkõ ekepyry poko. Āmorepatone toto Ritonõpo omiry poko. Mokaro ehtopõpyry poko osenetupuhtoko, aorih-topõpyrykõ poko roropa. Jezu Kyrixtu enetupuh-topõpyry eya xine ipoenõhtoko.

⁸ Jezu Kyrixtu etyorõmara mana. Pake aeh-topõpyry saaro Jezu ehtoh mana seromaroro.

Morara exikehpyra roropa mana. Naeroro onenetupuhkehpyra sehtone.

⁹ Tomeseke ehtoko osenekunohpopyra oehtohkōme ajohpākō namorepatoh ke. Kypyno xine Ritonōpo exiryke kure kyritorỹko mana. Moro poko kuosenetuputyrykō kure, orēpyra kuehtohkōme kukurohtao xine. Yrome orēpyra exipyra sehtone juteu tō omihpyry poko: “Tōsē onōpyra ehtoko,” katopōpyā poko. Morohne omipona exiketō toiparo rokē morohne omipona toehse toto.

¹⁰ Kyyrypyrykō korokapotoh nae sytatose, Kyrixtu exixihmapotopōpyry. Yrome Moeze omihpyry poe Ritonōpo maro oturuketō tyoro ikuhnōko mā toto tyyrypyrykō korokatohme. Naeroro mokaro anakorehmara Jezu orihtopōpyry mana, onenetupuhpyra toto exiryke.

¹¹ Mokaro Ritonōpo maro oturuketō tuisary tō okyno munuru arosene rokē toto Ritonōpo maro oturutoh taka, Esary Kurā Kuhse, ahno rypyry korokapotohme. Mame tynetapatyākō ekepyry arosene rokē toto pata myhtokoxi jahkatohme.

¹² Morara exiryke Jezu roropa kynorihne pata myhto. Imunuru toekuāse, kyyrypyrykō korokatohme.

¹³ Wewe pokona toxixihmapory se pyra kynexine repe, tounopyry se pyra roropa kynexine. Yrome porempāpyra kynexine. “Oty kara,” tykase toorikyry poko. Naeroro kyhxirorykō zuno pyra sehtone, aomipona kuehtohkōme.

¹⁴ Kuesarykō axītao rokē mā sero nono po. Imepỹ pata eraximāko sytatose kuesarykō

nymyry kapu ao.

¹⁵ Naeroro: “Kure mase, Ritonõpo,” kakehpyra sehtone Ritonõpo a. Morara kary kyya xine Ritonõpo zamaro mana. Seromaroro okyno onetapara sytatose kynekarorykõme Ritonõpo a. “Kure mase,” åko rokẽ sytatose, Jezu enetuputyryke kyya xine kypynanohnekõme. Kuesẽkõme roropa mana, enara.

¹⁶ Kure rokẽ imehnõ tyritoko. Atakorehmatoko roropa. Morara kuexirykõ kynekarorykõme mana Ritonõpo a. Morara kuexirykõ jamaro mana.

¹⁷ Ritonõpo omiry poko åmorepatõkõ omipona ehtoko. Imoitoko opyno xine toto exiryke Ritonõpo omi poe. Imeĩpo Ritonõpo a osekarõko mã toto toerohtopõpyrykõ poko. Toto omipona awahtao xine tåkye rokẽ erohnõko mã toto. Mãpyra onymoipyra awahtao xine erohnõko ro mã toh repe. Yrome atasamåko mã toto opoko xine. Mame otyme kure morara awahtao xine? Popyra ipunaka mana.

¹⁸ Oturukehpyra ehtoko Ritonõpo a yna poko. Tyryrypyhpyke pyra ynanase yna kurohtao. Kure ehtoh poko rokẽ yna exiry waro ynanase, zae ehtoh poko se rokẽ yna exiryke.

¹⁹ Ynara åko ase ajohpåme s� oya xine: “Oturutoko Ritonõpo a ypoko, axihxo jaropotohme eya oenese xine ropa.”

Oturutoh Ritonõpo maro

²⁰ Ritonõpo a Kuesẽkõ Jezu tõsemåkapose ropa aorihxĩpo, Kuesẽkõme imehxo aehtohme, toorihse exiryke kymyakåkõme. Aorikyry ke

kukurākamatitukõ topehmase eya, jũme Ritonõpo poenõme kuehtohkõme.

²¹ Ritonõpo poe torētyke pyra sytatose. Eya kure oriporykõ se ase. Emero kurã ekaropory se ase oya xine emese kure oehtohkõme aomipona. Mame kukurohtao xine Ritonõpo penetatoh ripory se ase Jezu Kyrixtu a. “Kure Kyrixtu mana,” sykatone kokoro rokene, kakehpyra sehtone, enara.

Pape etyhpory

²² Wekory tomo, ynara ãko ase oya xine ajohpãme samo, penekhepyra ehtoko jomiry etary poko. Mytyhse pitiko ynymerohpyry mana. Moro tymerose ya ãkorehmatohkõme, tãkye oehtohkõme, enara.

²³ Zuaro oehtohkõ se ase wekory Timoteu poko. Tutũtanohpose ropa ynororo ãpuruhpyry tae. Okynã pyra aepyryhtao ya, otarame ymaro oenese ytõko mana.

²⁴ Kure pãna matou? kary se ase ãmorepanekomo a. Emero Ritonõpo poetory tomo a roropa morara kary se ase. Jezu poetory tõ roropa, Itaria poe aehtyã: “Kure pãna matou?” kary se roropa mã toto.

²⁵ Kure oriporykõ se ase Ritonõpo a emero porehme. Enara rokene.

⌋
**Khmer Standard Version of the Holy Bible in
the Khmer Language of Cambodia**

Copyright © 1997, 2005 The Bible Society in Cambodia

⌋

© រក្សាសិទ្ធិដោយសមាគមព្រះគម្ពីរសកល

គ្រប់ ផ្នែក នៃ សៀវភៅ នេះ មិន ត្រូវ បាន ផលិត ឬ ប្រើប្រាស់ តាម ទំរង់ ឬ មធ្យោបាយ បែប អេឡិចត្រូនិក ឬ ម៉ាស៊ីន ណាមួយ រួម ទាំង ការ ថត ចម្លង អាត់ សំលេង ផ្ទុក នូវ ទិន្នន័យ ប្រព័ន្ធ ណាមួយដែលអាចយកមកប្រើ ដោយគ្មានការអនុញ្ញាតពីសមាគមព្រះគម្ពីរកម្ពុជា។ ប្រសិនបើ មានការដកស្រង់អត្ថបទគម្ពីរចាប់ពី ១០០០ខ ឡើងទៅ ត្រូវសុំការអនុញ្ញាតពីសមាគមព្រះគម្ពីរ កម្ពុជា

Quotations of the Bible in Khmer Standard Version in any form, must obtain written permission from the Bible Society in Cambodia if the quoted material is inclusive of at least 1,000 verses, or a copy of any book wholly or partially, which amounts to 50% of the book quoted. For any long quotation, notice of copyright must appear as follows: Text copyright © 1997, 2005 United Bible Societies. Used by permission.